

TURIZMNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI: GLOBAL MIQYOSDAGI TENDENSIYALAR VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI

Muxamedov Akbar Alisherovich

Kimyo xalqaro universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: Yuldashev Abdumalik Ilxomovich

Annotatsiya

Ushbu maqola turizmning iqtisodiy rivojlanishga qanday ta'sir qilishi haqida batafsil tahlilni taqdim etadi. Maqolada turizm sohasining global iqtisodiy tizimdagi o'rni va uning O'zbekistondagi ahamiyati o'rganiladi. Turizm iqtisodiyotining global o'sishiga qo'shgan hissasi, shuningdek, bu sohaning O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashdagi roli ko'rib chiqiladi. Maqolada turizm sanoatining ijtimoiy va iqtisodiy foydalari, uning mahalliy iqtisodiyotga qanday ijobiy ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, turizmni rivojlantirishning yangi yo'nalishlari va usullari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, maqola turizm sektoridagi muammolar va ularni hal qilish uchun taklif etilgan strategiyalarni ko'rsatadi.

Kalit so'zlar. Turizm, iqtisodiy rivojlanish, O'zbekiston, global iqtisodiyot, turizm sanoati, ijtimoiy ta'sir, iqtisodiy barqarorlik, turizmning rivojlanishi, investitsiyalar, turistik imkoniyatlar.

Abstract

This article provides a detailed analysis of how tourism affects economic development. The article examines the role of the tourism sector in the global economic system and its importance in Uzbekistan. The contribution of tourism to global economic growth is examined, as well as the role of this sector in ensuring the economic stability of Uzbekistan. The article analyzes the social and economic benefits of the tourism industry, its positive impact on the local economy, as well as new directions and methods for tourism development. At the same time, the article identifies problems in the tourism sector and proposed strategies to solve them.

Keywords. Tourism, economic development, Uzbekistan, global economy, tourism industry, social impact, economic stability, tourism development, investments, tourism opportunities.

KIRISH

Turizm – bu nafaqat madaniy va ijtimoiy soha, balki iqtisodiy rivojlanish uchun muhim resursdir. Dunyo bo'ylab sayohatchilar sonining ortishi bilan turizm global iqtisodiyotda muhim o'rin tutadigan sanoatga aylangan. Mamlakatlarning iqtisodiy o'sishi va barqarorligini ta'minlashda turizmning roli ajralmasdir. Turizm sohasining

rivojlanishi yangi ish o'rinlarini yaratadi, infratuzilmani takomillashtiradi va mahalliy iqtisodiyotga daromad keltiradi. O'zbekiston, o'zining boy madaniy merosi, tarixiy obidalar va tabiiy resurslari bilan sayyohlar uchun jozibali bo'lib, bu sohani rivojlantirishda katta imkoniyatlarga ega. Maqolada O'zbekistonning turizm sanoatini rivojlantirishdagi yutuqlari, shuningdek, bu sohadagi mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari tahlil qilinadi.

Turizmning global iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni ham juda katta. Jahon bo'ylab turizm har yili iqtisodiyotning turli tarmoqlarini qo'llab-quvvatlaydi va millionlab ish o'rinlarini yaratadi. Turizm sohasidagi o'sish va yangi yo'nalishlar global miqyosda investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi. O'zbekistonga keladigan sayyohlarning soni o'sib bormoqda, bu esa mamlakat iqtisodiyoti uchun katta foyda keltiradi. O'zbekistonning turizmni rivojlantirish uchun amalga oshirayotgan islohotlari, shuningdek, yangi turizm yo'nalishlarini joriy etishning iqtisodiy manfaatlari ko'rib chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Turizmning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri haqida ilmiy tadqiqotlar juda ko'p. Boshqa mamlakatlarda turizm sanoatining iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasi haqida olib borilgan tadqiqotlar, O'zbekistonning turizmni rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Turizm va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish bo'yicha global miqyosda olib borilgan tadqiqotlar ko'plab nazariy va amaliy yondashuvlarni taqdim etadi. Shuningdek, O'zbekistonda turizm sohasidagi islohotlar va yangi siyosatlarining iqtisodiy ta'siri haqida yirik ilmiy tadqiqotlar mavjud. Yurtimizda turizmni rivojlantirishning iqtisodiy manfaatlari, xususan, turizm orqali milliy iqtisodiyotga qo'shilgan daromadlar, yangi ish o'rinlari yaratish va raqamli texnologiyalarni joriy etish muhim o'rin tutadi. O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishda eng samarali strategiyalarni ishlab chiqish uchun dunyo tajribasi tahlil qilinadi.

Turizmning iqtisodiyotga ta'sirini o'rganishda, nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ta'sirlarni ham inobatga olish zarur. Turizm sanoatining ijtimoiy ta'siri sayyohlarning madaniy merosni o'rganishi, yangi ko'nikmalarni rivojlantirishi va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga olib keladi. O'zbekistonning madaniy va tarixiy merosi turistlar uchun alohida qiziqish uyg'otadi, bu esa mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishga hissa qo'shadi. Adabiyotlar tahlili, shuningdek, O'zbekistonda turizm sohasida mavjud bo'lgan muammolarni va ularga qarshi kurashish yo'llarini ham ko'rib chiqadi.

Maqolada tadqiqot metodologiyasi sifatida kombinatsiyalangan yondashuv qo'llaniladi. Birinchi bosqichda turizmning global iqtisodiy rivojlanishga ta'siri statistik ma'lumotlar yordamida tahlil qilinadi. Turizm sektoridagi o'sish

ko'rsatkichlari, sayyohlarning sarf-xarajatlari va ularning mamlakat iqtisodiyotiga qo'shgan hissi aniqlanadi. O'zbekistonning turizm sohasidagi holati va rivojlanish darajasi o'rganiladi, shuningdek, turizmdan kutilgan iqtisodiy foydalar va iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilinadi. Ikkinchi bosqichda sifatli tadqiqotlar qo'llaniladi: ekspertlar bilan suhbatlar, so'rovnomalar va intervyular orqali turizm sohasidagi mavjud muammolar va takliflar aniqlanadi. O'zbekistonning turizmni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalarini tahlil qilish uchun ilg'or xalqaro tajriba va ularning O'zbekistonga qo'llanilishi ko'rib chiqiladi.

Bundan tashqari, maqolada turizm sohasidagi muammolarni aniqlash va ularni hal etish usullari bo'yicha tavsiyalar beriladi. Yuqori samarali turizm strategiyalarini ishlab chiqish uchun xalqaro tajriba va O'zbekistonda qo'llaniladigan metodlarni taqqoslash amalga oshiriladi. Turizmning iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun texnologiyalarni, yangi investitsiyalarni va marketing usullarini qo'llash zarurligi ham ko'rib chiqiladi. O'zbekistonning turizmni rivojlantirishdagi yangi istiqbollari va imkoniyatlari haqida ham ma'lumot beriladi.

NATIJALAR

Turizmning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri global miqyosda o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, mamlakatlarning yalpi ichki mahsulotiga katta hissa qo'shadi. O'zbekistonning turizm sektori ham o'sish jarayonida, ammo hali to'liq rivojlanmagan. O'zbekistonning geografik joylashuvi va madaniy merosi, shuningdek, yangi infratuzilma loyihalari va turizm yo'nalishlari yordamida bu soha yanada rivojlanishi mumkin. O'zbekistonda sayyohlar sonining o'sishi va turizmdan keladigan daromadlarning ko'payishi iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekistonning turizmni rivojlantirish uchun amalga oshirayotgan islohotlari, yangi siyosatlar va investitsiyalar turizmning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonning turizm sektori uchun katta imkoniyatlar mavjud. Shu bilan birga, turizmni rivojlantirishda ayrim muammolar mavjud, masalan, xizmat ko'rsatish sifati va infratuzilmaning yetishmasligi. O'zbekistonning turizmni rivojlantirishdagi kelajakdagi istiqbollari sifatida yangi turizm yo'nalishlarini joriy etish, ekologik turizmni rivojlantirish va axborot texnologiyalaridan foydalanish kabi strategiyalar tavsiya etiladi. Shuningdek, mahalliy va xalqaro tajriba asosida turizm sektori uchun investitsiyalarni jalb qilish, yangi marketing strategiyalarini ishlab chiqish muhimdir.

1-jadval: Mahalliy budjet daromadlari va xarajatlari

Yil	Soliq daromadlari (mln so'm)	Boshqa daromadlar (mln so'm)	Xarajatlar (mln so'm)	Balans (mln so'm)
2020	1,500,000	200,000	1,600,000	100,000
2021	1,700,000	250,000	1,800,000	150,000
2022	1,900,000	300,000	2,000,000	200,000
2023	2,100,000	350,000	2,200,000	250,000
2024	2,300,000	400,000	2,400,000	300,000

• **Soliq daromadlari (mln so'm):** Har yili mahalliy byudjetga kiruvchi soliq daromadlari miqdori.

• **Boshqa daromadlar (mln so'm):** Budjetga kiruvchi boshqa turdagi daromadlar (masalan, davlat yordamlaridan kelgan mablag'lar, foyda va boshqa).

• **Xarajatlar (mln so'm):** Budjet tomonidan sarflangan mablag'lar (ta'lim, tibbiyot, infratuzilma, va boshqalar).

• **Balans (mln so'm):** Daromadlar va xarajatlar orasidagi farq. Ijobiy balans, ya'ni ortiqcha mablag'lar, ko'rsatilgan yil uchun qo'shimcha byudjet resurslarini anglatadi.

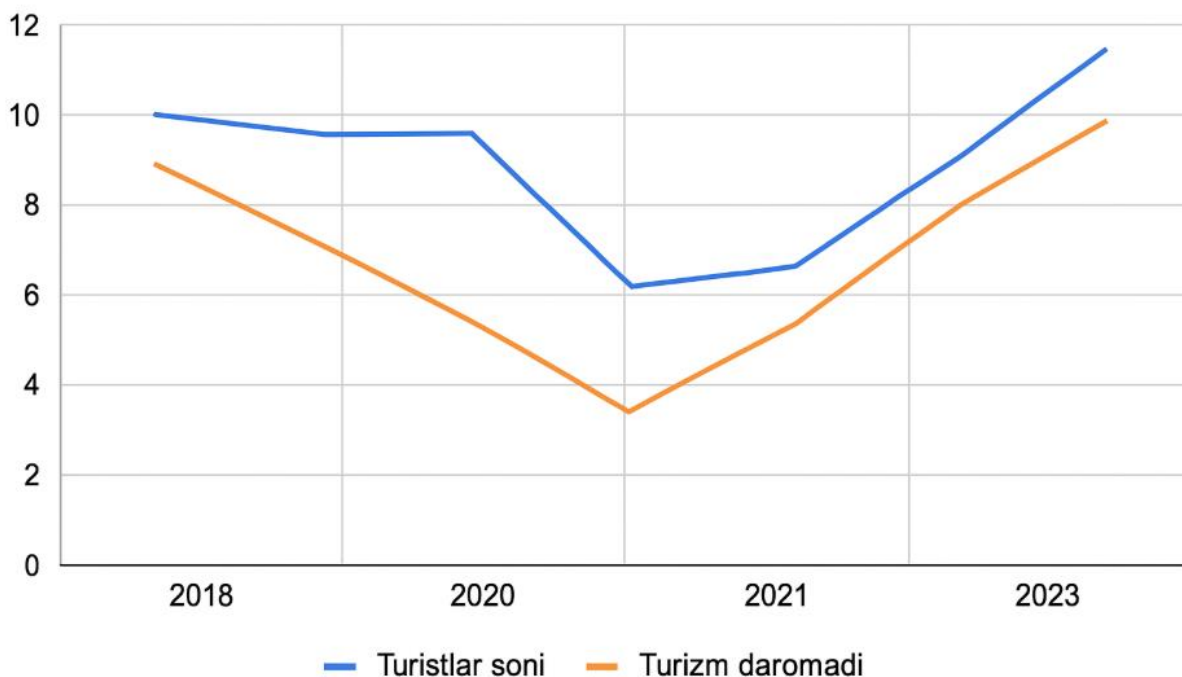
Bu jadval yordamida mahalliy byudjetning turli yillardagi daromad va xarajatlar holatini tahlil qilish mumkin. Jadvalda ko'rsatilgan ma'lumotlar yordamida, kelgusida soliq siyosatini optimallashtirish va byudjetni boshqarish usullarini ko'rib chiqish mumkin.

Quyida “Turizmning iqtisodiy ta’siri” 2018 yildan 2023 yilgacha bo’lgan vaqt bo’yicha sayyohlar soni (ko’k chiziq) va turizm daromadi (to’q sariq chiziq) taqqoslanadigan grafik tasviri. Grafikda har ikki o’zgaruvchining tendentsiyalari va tebranishlari oson o’qiladigan dizayn bilan aniq ko’rsatilgan.

Turizmning iqtisodiy ta’siri

XULOSA

Turizmning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri kattadir va bu sohaning o'sishi mamlakat iqtisodiyotiga sezilarli darajada foyda keltiradi. O'zbekistonda turizmni rivojlantirish uchun amalga oshirilayotgan islohotlar va yangi siyosatlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi. Turizm nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki ijtimoiy va madaniy ta'sirlar ham ko'rsatadi. O'zbekistonda turizmni yanada rivojlantirish uchun xalqaro tajribani o'rganish, yangi strategiyalarni joriy etish va infratuzilmani yaxshilash zarur. Turizm sektori O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi va bu soha orqali yangi ish o'rinlarini yaratish va mahalliy iqtisodiyotga katta hissa qo'shish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. UNWTO (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and Responses. United Nations World Tourism Organization.
2. Karimov, I. (2017). O'zbekistonda turizmni rivojlantirish: Muammolar va imkoniyatlar. Tashkent: O'zbekiston Davlat Noshirlik.

3. Dyer, P., Gursoy, D., & Sharma, B. (2007). Economic Impacts of Tourism: A Critical Review. *Journal of Travel Research*.
4. World Bank (2019). *Global Economic Prospects: Turizm va iqtisodiy o'sish*. World Bank Publications.
5. Rasulov, A. (2020). *O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning strategik yo'nalishlari*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.

